

YALE MEDICAL LIBRARY
HISTORICAL LIBRARY

Tractatulus de regimine pestilentico dm Kanuti Epi arusiensis in doctoria artis medicine professoris expertissimi

Ad honorem sancte ⁊ indiuidue trinitatis· glorioseqꝫ vir/
ginis marie/ ⁊ ad vtilitatem rei publice/ ꝑ conseruatōe sanorū
ac reformatione lapsorū/ volo aliqua de pestilentia q̄ nos fre/
quentius inuadit(ex dictis medicorū magis autenticorum)
scribere· Et primo

De signis pronosticis eius
Secundo de causis
Tertio de remediis·
Quarto de cōfortaminib⁹ cordis ⁊ principaliū mēbrorū
Quinto ⁊ vltimo de fleubothomia·

De signis prenosticis pestilentie·

Signa pestilentie pronostica septē ad pn̄s assignātur·
Primū ē qn̄ in vna die estiuali/aura sepe mutat
vt de mane appareat pluuiosa/deinde nebulosa/ ⁊ demū ven/
tuosa: p̄cipue a vento meridionali· Scdʒ signū ē qn̄ sepe in
tpe estiuali dies apparēt totaliter obscuri ⁊ velle pluē ⁊ n̄ pluit
⁊ tūc si diu durauerit timendū ē de magna pestilētia Tertiū
signū ē qn̄ sunt multe musce super terrā· hoc enim signū ē ꝙ aer
venenosus sit ⁊ infectus· Quartū signū ē qn̄ stelle sepe vi
dentur cadē/ ⁊ hoc iterū signū ē ꝙ aer sit infect⁹ et ꝙ multi va/
pores venenosi sunt in aere· Quintū signū ē qn̄ cometa vi
detur volaē· Et sicut habet in methauris/ista cōtingūt qn̄ co
meta apparet· scilicet interfectio hominū in bellis ⁊c· vn̄ versus

Contingūt ista· stella splendente cometa·
Mors furit· vrbs rapitur· seuit mare sol operitur·
Regnum mutatur· plebs/peste/fame/cruciatur·

Sextū signū est quando multa fulgura ⁊ tonitrua fiunt
⁊ precipue venientia a parte meridionali· Septimū signū

est: qm̄ multe ventositates a meridie ꝓcedunt Ille em̄ sordes/ cunt et immunde sunt Quando igitur ista signa apparent: ti/ mendū est de magna pestilencia: nisi dominus omnipotens ip sam sua pietate voluerit ammouere.

De causis pestilencie

Causa pestilentie Triplex est: quandoqꝫ em̄ venit a radi ce inferiori: aliquādo a radice superiori: ita ꝙ sensualiter apparet nobis mutatio aeris: et quandoqꝫ venit ab vtroqꝫ sci licet radice superiori et inferiori simul A radice quidem inferiori vt nos videmus ex latrina prope camerā vel ex aliqua alia re particulari corrumpi aerem in substantia ⁊ in qualitate Et est particularis et potest accidere ōni die Inde etiā ꝓcedit febris pestilencialis circa quā multi medici sunt decepti. talem febrem esse pestilentialē non credentes Qn̄qꝫ etiā venit a cadaueribus mortuorū vel ex corruptione stagnorū et contingit frequenter in locis corruptis Et ista aliquādo est vniuersalis. et aliquan do particularis A radice autē superiori accidit virtute corporū celestiū. ex quibus spiritus vitalis corrumpitur in animali Et de illa dicit auicenna. li. iiii. Ex forma celi corpora valde facili/ ter inficiuntur. Nam impressio celestis corrumpit aerem et sic spiritus corrumpitur in homine A radice vero superiori et in/ feriori simul ꝓuenit quando ex impressione celesti corrumpēte aerem. et putrefactione cadauerū vel locorū causatur morbus in homine. ⁊ talis morbus quandoqꝫ est febris quandoqꝫ apo stema. et hoc vt in pluribus Aer enim inspiratus quādoqꝫ ve nenosus ē et corruptus. ledens cor. ita vt natura multipliciter aggrauatur. immo in tm̄ ꝙ non ꝑcipit suam lesionem Nam apparent bone vrine et bone digestiones. et tamen patiens ten

dit ad mortem Unde multi medici in patientibus ad urinam attendentes superficialiter loquũtur et decipiuntur Necesse ē igit̄ q̄ quilibet patiens ꝓuideat sibi de bono medico et exp̄to. Et ista videntur dici de causis pestilencie Sed circa hec mouent̄ due questiones Prima est quare vnus moritur: alter non et de illa villa moriuntur homines: et in illa domo: in alia autē non Secunda questio est: an tales morbi pestilenciales sint contagiosi. Ad primā dico: q̄ hoc contingere potest ex duob⁹ scilicet ex parte agentis: et ex parte patientis Ex parte quidem agentis: quia illa influentia sup̄ celestis directius respicit illum vel illū: q̄z illum et illum locū Sed ex parte patientis quia ille est magis dispositus ad mortē q̄z alter Unde Notandum q̄ corpora magis disposita sunt corpora calida latorum pororū et corpora infecta et habentia poros opilatos multis humoribus. Unde corpora a quibus fit magna resolutio sicut sunt homines abutentes coitu: vel seruientes balneis et homines q̄ calefiunt magno labore vel magna ira: habent corpora magis disposita ad modū pestilenciū. Ad secundam dico q̄ tales morbi pestilēciales sunt cōtagiosi quia a corporibus infectis effluunt humores et fumi venenosi aerem corrumpentes: ⁊ ideo fugiendū est ab infectis immo tempore pestilenciali nullus debet stare in cumulo populorū quia potest esse aliquis illorū infectus Ratione cuius prudentes medici visitando infirmos stant longe a patientibus tenentes faciem versus portā vel fenestrā: sic etiā stare debent infirmorū seruitores. vnde pacienti bonū est p̄ dies mutare cameram et frequentius habere fenestras versus boream vel versus orientem aptas: fenestre vero versus meridiem tenentur clause Uentus enim meridio-

nalis habet in se duas causas putrefactionis. Prima est q̄ debilitat corpora tam sanorum q̄z infirmorū. Scđa ē q2 sicut scribitur tertio amphorismorū Auster ventus inflat⁹ grauat auditū ⁊ ledit cor q2 aperit poros hominis ⁊ itrat vsq3 ad cor. Quare bonū ē sano tp̄e pestilentie qn̄ stat vētus meridional' manere in domo p totū diē. Si āt necesse fuerit vt exire debeat maneat in domo vsq3 ad eleuationē solis sup̄ nostrū orizontē

De remediis pestilentie.

Uisis causis pestilentie/nunc dicendū est qualiter quis se debeat a pestilentia preseruare Pro quo notandū ē iuxta dictū summi medici per Iheremiā dicentem/q̄ homo p̄mo se debeat diuertere a malo ad bonū/⁊ humiliter sua peccata confiteri/quare summū remediū est vt tempore pestilentie penitentia ⁊ confessio medicamentis ceteris preferant'/promitto tamen summe/q̄ valde bonū remediū est fugere ⁊ locum infectum mutare. Sed quia multi cōmode se locū mutare nō possūt/ideo quantū possibile fuerit ab eis ōnis causa putredinis euitetur/⁊ ex consequenti ōnis coitus ēt precipue cauend⁹ ē ventus meridionalis/q naturaliter ē infectiu⁹. Claudentur ergo fenestre (dictū est) versus meridiem vsq3 ad horā p̄maȝ aperientur versus septentrionem. Eadem de causa ōnis fetor est euitandus vtputa/stabulorū: camporum: platearū: et precipue interfectorū cadauerū putrefactorū/et maxime fetor aq̄rum/Nam in aliquibus domibus conseruatur aqua: per duos dies vel noctes: vel sunt transitus subterranei aquarum in quibus seruantur aque proiecte que etiam magnū causant fetorem. Et ex ista causa etiam contingit q̄ aliqui moriuntur in illa domo vbi talia contingunt et in alia non vt dictum est.

Similiter in illo loco vbi vendūt olera et caules qa olera pu
trefacta faciunt nociuū fetorē Vñ p odorem aromaticū cor et
spiritus recreātur ita ex nociuo fetore debilitant Quare seruā
da est domus ne aer infectus subintret· aer enim infectus hu/
midus est et putrefactionē in domo vel in loco dormitionis
naturaliter causat Subtilietur igitur domus p clarā flammā
et fiat ignis clarus de lignis Fiat etiā cum fumigatione herba
rum infra scriptarū: videlicet lauribacce· iuniperi· vberiorgani·
et habetur in apotecis· absinthii· ysopi· rute arthimesie atqȝ
ligni aloes qđ indius valeret/sed pro paruo pcio cōparari nō
potest et talis fumus inspiretur p os et nares qa sic interiora
ratificat Item eadē de causa vitetur ōnis repletio/qa corpora
plena malis humoribus inficiunt facilius Vñ dicit Auicen
na quarto canonis/qꝫ illi q repletionē semp curant: periodum
et finem vite sue abbreuiant Item eadē de causa balneū com/
mune euitetur: qa modicū frustrū totam massam corporis cor
rumpit Vñ finaliter ōnis multitudo vel cōmunitas euitetur
inquantū possibile sit ne ab anhelitis infectis aliquis inficiet·
Sed qñ hoc fieri non potest vt cōmunitas euitetur vtant re/
mediis infra scriptis De mane qñ aliquis surgit mox parum
cōmedat de ruta lota in aqua mūda et sale aspersa cū nuce gal
lica vna vel duabus bene mūdatis Si autē illud habere non
potest tunc cōmedat panem vel tortam intinctā aceto et hoc
maxime tempore turbido vel nebuloso In tempore etiā pesti/
lencie melius infra domū manere videtur: qꝫ extra· nec est sanū
ire p villam vel ciuitatem Domus etiā aspergitur (et speciali/
ter in estate) cū aceto et rosis et foliis vitis/immo bonū est in
die frequenter lauare manus cū aqua et aceto et postea faciem

tergere et odorare ad manus Bonū est igitur tam in estate ꝗ̄ in hieme acetosa odorare In monte autē pessulano cōmuni/tatem vitare non potui/ qa transiui de domo ad domū curādo infirmos causa pauptatis mee Vn̄ spongiā vel panem intinctū aceto meū portaui tenens ꝓpe os et nasum quia omnia acetosa opilant meatū humorū/ nec faciunt venenosa intrare et sic talem euasi pestilentiā/ sociis meis nō credentibus me vitam retinere Omnia autē ista remedia p meipm ꝓbaui.

De cōfortaminibus cordis ⁊ principaliū membrorū

Cordis confortamina hec sunt: crocus: canifer: plantago cū ceteris herbis que ratificant spiritū interiorem Hec eñ precipue valent in vulgari cōmunitate vbi faciliter contingit ꝙ vnus inficiatur ab alio ideo summe caueatur ne anhelitus inspiretur ab aliquo Oculi etiā ab aere infecto obscurentur si homo non portauerit predicta in manu Valde etenim sanū est: ꝙ lauentur os: facies. oculi: et manus: sepius in die cū aq̄ rosacea aceto mixta Si autē predicta habere nō potest tūc faciat cū aceto et sic istis seruatis securis cōmunitatem intrabis. Habetur etiā ꝓ magno remedio laxatiuo ventris Si aūt naturaliter fieri nō potest laxatio ventris: ꝓuocetur artificialiter p suppositorū ad qd̄ bene valent pipille pestilētiales ꝗ̄ habē/tur in apothecis In domo etiam semp teneatur ignis qa multum impedit impressionē celestē et clarificat aerem De cibo āt specialiter dico ꝙ tiriaca summe vtilis est tam sanis ꝗ̄ infectis Sumatur igitur bis in die cū vino claro limphatico: vel cum aqua clara roseacea aut cū ceruisia clara nec sumatur de tiriaca nisi ad quantitatē vnius pisi de vino vero: aqua vel ceruisia ad quantitatē duorū coclearium: tiriaca aūt in vase penitus dis/

soluatur: differatur etiã prandiũ vsq3 ad mediũ diem: vt tiria/
ca in corpore suam exerceat operationẽ. Bonũ insup ferculum
cũ vino puro sepe in die sumendũ est non multũ tamen simul
q2 nimia suphabũdantia putrefactionẽ humorũ inducit. Ca
ueantur in cibis õnia calefactiua: vt sunt piper et alliũ. licet em̃
piper cerebrũ a flegmate purgat 7 specialia membra a viscosis
humoribus q2 tñ nimis calefacit et calefactio putrefactionem
incidit plus videt' sola amaritudo q3 calor odor. 7 sapor in ipo
placuisse. Alliũ etiã q3uis a flegmate purgat 7 malos hũores
eiicit et puocat appetitũ comedendi et aerem siccũ intrare nõ p
mittit q2 oculos pturbat et caput vniuersaliusq3 sepe cõmedẽtis
calefacit ideo nõ videt' placuisse. Pestilentia em̃ ex calida cau/
sa sepe augmentat'. Oẽs igit' cibi quãto faciliores digestionis
sunt tãto meliores. De mane sumãtur cibaria bulita: de nocte
vero assata. Brodia aũt et pulmenta euitent' nisi fuerint aceto
sa. Tempore enim pestilẽtie pualent fercula acetosa omnibus
medicinis. Similiter euitari debent oẽs fructus nisi sint acetosi
vt sunt cerasa. malagranata. aut modicum de piro vel pomo
loco medicine. Nam õnis fructus putrefactionẽ inducit. Spe
cies cõmuniter cõuenientes sunt zinziber cinamomũ. ciminũ.
flores muscatorũ et crocus: cũ his enim optima salsa p diuiti
bus paretur. Sed si sint pauperes recipere debent. rutã saluiã.
nuces gallicas. petrociliũ. et cũ aceto miscere simul. et est bona
salsa. Si aũt mediocrites sunt. recipere debent ciminũ et crocũ
et miscere simul cũ aceto et talis salsa valet 7 omnẽ putrefactio
nem phibet. Etiam iocunditas cordis magnũ remediũ sani/
tatis est in corpore. Quare cauendũ est tempore pestilentie ne
quis mortem timeat; sed sine timore et solicitudine pestilẽcialis

morbi vel periculi cuiuscumque lete viuendo diu viuere sperat

De fleubothomia.

Fleubothomia semel in mense fieri potest nisi etas vel aliquid huiusmodi prohibeat ut apparet in peregrinantibus vel in aliquo debili vel in patientibus fluxum ventris. Fiat autem fleubothomia in basilica dextra vel sinistra ante comestionem post incisionem vero basilice valet esse gaudiosum et bibere bonum vinum vel bonam ceruisiam semper tamen temperate nec est conueniens dormire illo die in quo basilica est incisa. Si quis autem aposte/mate se grauatum senserit. vel iam esse infectum tunc omnino vitet somnum ambulando quia in somno calor intrinsece venenum inducit ad cor et ad alia membra specialia ita quod vix aliqua herba potest tale venenum ad statum pristinum reuocare quod tamen non fieret si homo esset in motu. Sed diceret quis ex quo somnus debet vitari quid si haberet somnum naturalem. Ad hoc dico breuiter quod in tempore pestilentiali statim post comestionem si quis haberet libidinem dormiendi tunc talis libido debet reuocari per spacium in ortulis vel in campis et sic somnus naturalis potest fieri per vnam horam post comestionem. Dicit igitur Auicenna quod si homo vellet dormire debet bibere bonum haustum ante dormitionem/quia homo existens in somno attrahit multos humores/et isti mali humores depelluntur per humorem boni hausti. Sed diceret quis quo modo debet sentire homo quando est infectus. Ad hoc respondeo quod homo qui infectus est tali die non multum comedit/quia est repletus malis humoribus/et statim post prandium habet libidinem dormiendi et magnam calefactionem sub frigore sentit. Habet etiam magnum dolorem in anteriori parte capitis: sed omnia ista debet reuocare per motum spacii hinc et inde. Equitare autem vel ambulare non po

test ꝓpter nimiā pigriciam corporis et ponderositatem nā ho/
mo infectus omni hora libidinem habet dormiendi qꝛ venenū
intrinsecū ꝑturbat spiritū vitalem sic qꝫ semꝑ tendit ad requiē.
Ex istis igitur signis homo sentit se infectū/ Si quis autē cre
dere nollet expectet ꝑ medium diem et statim sentiet apostema
sub brachiis vel circa pudibunda vel circa aures Et ergo sum
mum remediū (si quis senserit omnia predicta) tempore pesti
lenciali/ vt somnū vitet. quia sicut ex predictis patet in somno
spiritus vitalis quiescit/ venenū autem aspergitur ꝑ membra
hinc et inde Hec omnia ꝑ meipsum probaui Istis autem sic
stantibus. quando homo senserit se esse infectum q̄cicius fieri
potest eodem die sanguis minuatur abunde vsqꝫ ad sincopā
idest vsqꝫ ad vertiginem quia parua minutio sanguinis ve/
nenū excitat Si autem homo non vellet incidere pluras ve/
nas simul tunc ꝑmittat trāsire venam incisam vt primo dictū
est vsqꝫ ad retardationē sanguinis quia parua fluxio sangui
nis venenū fortius excitat/ vt prius patuit Item homo inci/
sus venis siue sit infectus siue non semꝑ vitet somnū per diem
vsqꝫ ad mediam noctem ꝛ semꝑ in eadem ꝑte corporis in qua
apostema apparuerit fiet incisio vene Si igitur apparet apos
tema sub brachio dextro fiet fleubothomia in medio eiusdem
brachii de mediana Si autem sub sinistro fiat fleubothomia
in mediana eiusdem brachii vel in epate idest in vena circa par
uū digitum Et si circa pudibunda. fiat fleubothomia in pede
eiusdē lateris circa calcem Si autem apostema fuerit in collo fi
at fleubothomia de cephalica circa pollicem in manu lateris
eiusdem vel mediana eiusdem brachii vel in manu eiusdem la
teris circa digitum minorē Si apparuerit circa aurem fiat fleu

bothomia de cephalica eiusdē lateris vel de vena quē est inter indicem et pollicem. ne multa venenosa inuadant cerebrū. vel de vena que est circa minorem digitum vel circa articulum que a multis medicis appellatur basilica Si apparuerit in scapu/lis minue cū ventosis. et primo minue medianam Si in dorso minue supra pedicā magnā Et omnia ista fiant si homo non dormierit ante cognitionē apostematis Si autē talia aposte/mata senserit post dormitionē tunc fieri debet minutio in parte crucifixa. vt si apostema apparuerit in brachio dextro. fiat fleu bothomia in brachio sinistro de epate. vel basilica vel de me/diana Et si apparuerit apostema sub brachio sinistro fiat fleu bothomia de brachio dextro secundū ꝙ dictū est de brachio sinistro. et sic de aliis locis in quibus apparuerit apostema. ita ꝙ semꝑ fiat opposito modo Minutus vero si sit valde debi/lis tunc potest fieri dormitio post medium diem et semꝑ infra mediū diem debet esse in continuo motu equitando vel tran/seundo moderate Et si postea creuerit apostema nō timeatur quia tale apostema est malum expellens et reddit hominē val de sanū Vt autem citius et facilius apostema maturescat ꝛ rū/patur. debet fieri medicamentū tali modo Tere folia sambuci et adde sinapiū tritū ꝛ fac emplastrū. deinde suppone apostema ti. Aliqui vero chirurgici volunt ꝙ addatur tiriaca. sed sum me suadeo ꝙ non fiat Nam ipa tiriaca venenū expellit. meliꝰ ergo videtur si aliquis haberet apostema ꝙ bibat tiriacam. et sic expellit venenū. Item aliud remediū Accipe barbam io/uis. serpillū. gallice. serfeul. plantaginem et modicū de siligine et tere hec omnia insimul donec videris aquam inde exire: deinde misce aquam illam cum lacte mulieris. et da illi bibere q apo/

stema habuerit· et hoc fieri debet ante dormitionem ieiuno sto
macho· quia eo melius operatur in homine/ Item cui primo
apostema apparuerit recipiat auellanas· ficus· et rutam· et cō
tundat simul deinde supponat· Et hec ad presens dicta de pes
tilentia sufficiant Si quis autē secundū modū predictū se rex
erit· huius morbi contagiosi pericula bene euadat· prestante
domino nostro Jesu christo (sine quo nihil fieri potest/ qui ē
omnipotens et gloriosus et laudabilis et benedictus· cū inte/
merata virgine Maria matre eius in secula seculorum Amē·

Tractatus de regimine pestilentico domini Ra/
miti episcopi arusieñ ciuitatis regni dacie artis
medicine expertissimi pfessoris finem habet·

